

Часи дієслова. Теперішній час

Категорія часу в різних сферах людського життя

ФІЗИКА

Час = Відстань · Швидкість

$$t = S : v$$

БІОЛОГІЯ

МИНУЛЕ

ІСТОРІЯ

СУЧАСНЕ

МАЙБУТНЄ

Означають дію,
яка відбувається
постійно чи в
МОМЕНТ мовлення.

ЧИСЛО, РІД (ОДН.)

ЧИСЛО, ОСОБА

ЧИСЛО, ОСОБА

МИНУЛИЙ ЧАС

ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС

МАЙБУТНІЙ ЧАС

ЩО РОБИВ?
(НЕДОКОНАНИЙ
ВИД)
ЩО ЗРОБИВ?
(ДОКОНАНИЙ ВИД)

ЩО РОБЛЮ?
(НЕДОКОНАНИЙ
ВИД)

ЩО ЗРОБЛЮ?
(ДОКОНАНИЙ ВИД)
ЩО РОБИТИМУ?
(НЕДОКОНАНИЙ
ВИД)
ЩО БУДУ РОБИТИ?
(НЕДОКОНАНИЙ
ВИД)

Мовний експеримент

Заповніть таблицю самостійно дібраними прикладами, зробіть висновок щодо можливості утворення форми дієслова теперішнього часу доконаного виду.

Інфінітив доконаного виду	
Минулий час	
Теперішній час	
Майбутній час	

Виразно прочитайте текст. Випишіть дієслова, визначте їх час. Дослідіть, які з них змінюються за особами й числами, а які – за родами й числами.

Брате мій Дніпре, батьку мій дорогий і прекрасний!
Скільки радості, скільки глибоких найдорожчих
почуттів принесли моєму серцю рідні твої води!
Скільки людської краси відкрилося мені на твоєму
урочистому березі! Які великі подарунки приніс ти мені,
незабутній і безмірно, глибоко любий! Скільки ласки у
вітрах над тобою, у синьому небі, що дивиться у твої
води й вічно милується тобою! Скільки життя й
зворушливої поезії у твоїх прозорих джерелах! Ти
сонце, ніжне й щедре, якому я поклоняюсь і
поклонятимусь усе життя, річко моя дорога й велика!
(За О. Довженком)

Творчий диктант на відновлення МОВНИХ ОДИНИЦЬ

Запишіть текст, відновивши його: від поданої в дужках неозначеної форми утворіть потрібну форму дієслова теперішнього часу. Визначте число й особу.

(Здаватись), десь високо в небі журавель (линути). Над головою недалеко (манячити) стеблина звіробою, і (здаватись) вона. Семенові високим-високим гіллястим та рясним деревом. І ось уже всі квіти й травини (видаватись) височенним та густим чи то лісом, чи садом. Ген-ген ніби із самого неба (шуміти), (гудіти) патлатий, волохатий джміль. (Припикати) сонце, і пахощами (обкурюватися) весь квітник-ліс. Жарко (дихати) материнка, п'яним духом (дихати) деревій, (озиватися) святим куревом смілка. (Бриніти), (шуміти) святий гармидер усе голосніше й ширше (С. Васильченко).

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНЕ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ. Замініть теперішній час дієслів минулим. Прочитайте текст. З'ясуйте, чи змінився зміст висловлення.

Дослідження-моделювання

Змоделюйте народні вислови, увівши в них дієслова у формі теперішнього часу з довідки. Визначте вид дієслів.

- Де ліс ... , там тріски ... .
- Ліс сам себе ... .
- Як листя ... , ліс і поле ... .
- Чисте небо ... ні блискавки, ні грому.
- Поле ... , а ліс ... .
- Коли сонечко ... , то і трава ... (*Нар. творч.*).

ДОВІДКА: чистити; не боятися; жовтіти, смутніти; пригрівати, зеленіти; плакати, скакати; рубати, летіти.